

УДК 37:331.482

*Андрій Цина,
доктор педагогічних наук, завідувач кафедри
виробничо-інформаційних технологій та БЖД
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ З ОХОРОНИ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Відповідно до соціально-економічних норм Євросоюзу розглядається перелік реально здійснених рішень з охорони праці в галузі освіти, що можуть прийматися за результатами тристороннього соціального діалогу на національному рівні. Обґрунтовується необхідність узгодження законодавчих і нормативно-правових актів з охорони праці в галузі освіти з директивами ЄС.

Ключові слова: *Європейський Союз, соціальний діалог, охорона праці в галузі освіти.*

В соответствии с социально-экономическими нормами Евросоюза рассматривается перечень реально осуществимых решений по охране труда в сфере образования, которые могут приниматься в результате трёхстороннего социального диалога на национальном уровне. Обосновывается необходимость согласования законодательных и нормативно-правовых актов по охране труда в сфере образования с директивами ЕС.

Ключевые слова: *Европейский Союз, социальный диалог, охрана труда в сфере образования.*

In accordance with the socio-economic standards of the European Union a list of feasible solutions for the protection of labor in the fields of education, which may be taken as a result of tripartite social dialogue at national level is considered. The necessity of harmonization of laws and regulations on labor protection in the education sector with the EU directives is substantiated.

Key words: *The European Union, social dialogue, labor protection in the field of education.*

У сучасних країнах Європейського Союзу внаслідок участі соціальних партнерів у формуванні соціальної політики побудовано новий наднаціональний і наддержавний напрям соціального захисту та добробуту громадян. Починаючи з першої половини ХХ століття в Європі діє соціальний діалог у формі тристороннього органу (уряд – конфедерація роботодавців – профспілки), який погоджує соціальні і соціально-економічної політики. Діалог є формою спілкування, обміну думками між

двома або декількома особами, що здійснюється під час переговорів, контактів між сторонами [1]. Ідея соціального діалогу є основоположною в побудові соціальної політики Європейського Союзу.

У сучасних дослідженнях цієї проблеми можна виділити такі напрями: поняття соціального діалогу в сучасному світі (Г. Семигін), становлення соціального діалогу і партнерства на шляху до ринкової держави (Т. Ляшенко), зарубіжний досвід соціального партнерства (А. Колодій), законодавство України про соціальний діалог [2], охорону праці, нормативно-правові акти з охорони праці в галузі освіти (Л. Катренко, І. Пістун) та ін.

Сучасна система регулювання соціально-трудових відносин у розвинених країнах Європи є результатом їх тривалого соціально-політичного та економічного розвитку. Впровадження соціального партнерства в країнах Європи розпочалося на початку ХХ століття і відбувалося «зверху», а не «знизу», за визначальної ролі держави [5]. Створення у 40–50 рр. ХХ століття державної системи освіти, охорони здоров'я, програм соціального захисту, регулювання трудових відносин стало результатом упровадження в цих країнах програм досягнення високого рівня життя населення державною політикою соціального благоденства. У програмах європейських політичних партій і конституціях ФРН, Франції та Іспанії уведено поняття «соціальна держава». Завдяки зусиллям урядів у післявоєнний період у ряді країн Західної Європи було запроваджено гарантовану державою систему мінімальних стандартів соціального забезпечення громадян. Соціальна політика на засадах ідеї «соціальної держави» дала змогу ряду країн Європи стабілізувати суспільство, залагодити конфлікти та досягти діалогу та партнерства [3; 4].

Результатом політики «соціальної держави» стало чітке окреслення тієї частини соціально-трудових відносин, гарантом яких виступала держава з одночасною регламентацією тих соціально-трудових питань, які стали предметом переговорів між роботодавцями і працівниками. За посередництва держави в більшості країн Європи були створені національні соціально-економічні ради в складі представників об'єднань роботодавців, профспілок. Розвиток у післявоєнний період інститутів громадянського суспільства сприяло формуванню і розвитку демократичних процедур прийняття рішень на рівнях суспільства, окремих підприємств. Такий ефективний зв'язок між керівництвом країни та її населенням став можливим лише за умов дії розвинутих демократичних процедур прийняття рішень на рівні суспільства: уряд реагує на критичні виступи трудящих, а трудящі можуть бути впевнені, що їхні виступи не будуть марними. При цьому демократична правова держава виступає гарантом повної відповідальності роботодавців за порушення зобов'язань, визначених у колективних угодах з робітниками. Об'єднання робітників для власного захисту та протистояння роботодавцям і тиску на державу змушують владу приймати закони з урахуванням інтересів найманих

працівників.

Обсяги сучасної соціальної політики та принципи сприяння соціальному діалогу й партнерству визначаються на європейському рівні Маастрихтським договором 1989 року. Ще раніше Амстердамським договором 1987 року було окреслено роль та відповідальність соціальних партнерів. Саме соціальний діалог в Європейському Союзі виступає сьогодні загальною стратегією із забезпечення конкурентоспроможної позиції Європи в стосунках зі світовими партнерами.

Соціальний діалог є процесом із визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціально-економічної політики, регулювання трудових, соціально-економічних відносин. Соціальний діалог може здійснюватися на національному, галузевому, регіональному та локальному (підприємства, установи) рівнях на три- або двосторонній основі [6].

Прагнення країн, які мають намір приєднатися до Європейського Союзу обумовлюють їх орієнтацію на істотний перегляд на національному рівні інституту соціального партнерства відповідно до соціально-економічних норм Євросоюзу. Україна не є членом ЄС, але багаторазово заявляла про своє прагнення до вступу до цієї організації. Відповідність українського законодавства законодавству ЄС є провідною умовою прийняття України до Євросоюзу.

Євроінтеграційний курс України зумовлює необхідність побудови соціальної держави на засадах соціального діалогу та партнерства між державою, працівниками й роботодавцями. Соціально-політична система влади повинна оновлюватися новими формами ефективної взаємодії громадських організацій з державними структурами в переговорному процесі з роботодавцями.

Проблемою євроінтеграції України є відсутність наукового моделювання при створенні соціально-економічних концепцій, програм і проєктів, віддаючи перевагу лише національній моделі без належного врахування досвіду країн Європейського Союзу. Таке ігнорування успішно випробуваних практикою форм соціальної демократії за участю громадськості в ухваленні соціально-економічних рішень обмежує цілісність усіх існуючих дотепер моделей розвитку України. Ефективне розв'язання соціально-економічних питань в інтересах усього суспільства потребує оновлення механізмів регуляції суспільних відносин у соціально-економічній сфері.

Метою статті є визначення, відповідно до соціально-економічних норм Європейського Союзу, переліку реально здійснених рішень, які можуть прийматися з охорони праці в галузі освіти за результатами тристороннього соціального діалогу на національному рівні та

обґрунтування необхідності узгодження законодавчих і нормативно-правових актів з охорони праці з директивами ЄС.

Першими кроками на цьому шляху можна вважати прийняття Закону України «Про соціальний діалог в Україні», яким передбачено порядок створення, склад та організацію роботи Національної тристоронньої соціально-економічної ради та територіальних соціально-економічних рад у регіонах, залучаючи громадян до систематичної участі в розробці та контролі за виконанням важливих для регіонів, з погляду інтересів громадян, рішень [2].

Над окремими питаннями охорони праці в більшості країн ЄС працюють головний національний тристоронній орган та окремі галузеві органи, які грають переважно консультативно-дорадчу роль, а в таких країнах як Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Угорщина, Чеська республіка наділені повноваженнями прийняття рішень.

Позитивний досвід у сфері надання допомоги Європейській комісії у співпраці між національними урядами, профспілками та організаціями роботодавців має створений ще в 1974 році тристоронній Консультативний комітет з питань безпеки, гігієни праці та охорони здоров'я на робочих місцях.

Діяльність головних тристоронніх органів у всіх країнах ЄС повністю фінансується урядами. Тематика регулярних тристоронніх засідань визначається спільно всіма сторонами, а отримані результати широко оприлюднюються, не претендуючи на обов'язковість офіційної урядової реакції. Про зрілість усіх сторін діалогу свідчить задоволення принаймні мінімальних вимог, що висуваються розмаїттям критеріїв з боку всіх сторін діалогу.

Пристаювання інституту соціального діалогу в Україні [2] до вивчення актуальних проблем сьогодення потребує залучення до складу його учасників окрім офіційних сторін (уряд – профспілки – роботодавці) представників громадських організацій, неурядових органів, добровільних професійних спілок, представників управління праці, соціального захисту населення.

Практика ведення соціального діалогу в реалізації стратегії охорони праці обумовлюється вирішальною роллю соціальних партнерів. Вони беруть на себе відповідальність за проведення модернізації методів охорони праці шляхом ведення переговорів і виконання на всіх рівнях досягнутих угод, підвищення якості безпеки та гігієни праці. Всі сторони соціального діалогу в країнах ЄС мають доступ до надійних статистичних даних, належне технічне оснащення для виконання покладених на них завдань.

До основних завдань роботи соціальних партнерів у галузі охорони праці належать:

- перегляд наявної регуляторної бази з охорони праці;
- забезпечення кращого застосування чинного законодавства в сфері безпеки та гігієни праці.

Сучасне технічне оснащення галузі освіти в Україні здебільшого застаріле. Загальний ризик небезпек виникнення нещасних випадків у навчальних закладах перевищує сьогодні в десятки і сотні разів припустимі значення ризику. Тому виконання норм охорони праці в галузі освіти Україні потребує значних коштів, а наближення реальності стандартів охорони праці в галузі освіти до стандартів країн ЄС потребує певного часу на оновлення оснащення галузі.

До реально виконуваних рішень, які можуть прийматися з охорони праці в галузі освіти після проведення тристоронніх консультацій на національному рівні сьогодні відносяться:

- упровадження законодавства з охорони праці за допомогою системи інспекції навчальних закладів;
- погодження керівних принципів із дотримання правових зобов'язань у діяльності керівників освітніх закладів та педагогічних працівників і споживачів освітніх послуг;
- проведення комплексу заходів здійснення національної політики охорони праці в галузі освіти;
- затвердження порядку проведення соціального діалогу в галузі освіти;
- врахування заходів з безпеки та гігієни праці в галузі освіти розробниками і постачальниками обладнання чи речовин для використання в освітній галузі;
- внесення питань охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях до освітніх програм і професійної підготовки на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях;
- забезпечення узгодження національної політики з охорони праці в галузі освіти шляхом розширення центрального тристороннього органу участю в його діяльності представницьких організацій керівників освітніх закладів, працівників освіти, споживачів освітніх послуг.

Досвід країн ЄС засвідчує відсутність альтернативи соціальному діалогу з охорони праці в галузі освіти, що розвивається в ринкових умовах. Соціальний діалог виявився цінним демократичним шляхом розв'язання проблем охорони праці, сучасним і динамічним процесом з унікальним потенціалом і широкими можливостями в сприянні прогресу в питаннях глобалізації, регіональної інтеграції в перехідний період розвитку галузі освіти.

Україна бере участь у ратифікації міжнародних угод та договорів з охорони праці, які враховують передовий досвід країн членів ЄС і представлені Директивами Європейського Союзу. Директиви ЄС мають силу закону для всіх його країн і є важливими з таких причин:

- соціально-економічній інтеграції сприяють спільні стандарти безпеки і здоров'я обумовлені єдністю витрат на безпеку та гігієну праці в продукції сфер виробництва і послуг, забезпечуючи її вільний рух всередині Союзу внаслідок відсутності різниці цін на неї в різних країнах;

– спрямованість на зростання якості життя у Співтоваристві за рахунок фінансової економії при скороченні людських та соціально-економічних витрат, пов'язаних із нещасними випадками;

– зменшення виробничих витрат і покращення трудових відносин та збільшення продуктивності праці із запровадженням ефективних і безпечних методів праці;

– протидія негативним впливам на ціни товарів і послуг шляхом регулювання певних ризиків небезпек виникнення нещасних випадків на наднаціональному, національному, регіональному і локальному рівнях, залежно від масштабів потенційно-можливих ресурсних затрат.

Сьогодні в Україні ведеться активна робота з узгодження вимог законів і нормативно-правових актів з охорони праці в галузі освіти з директивами Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большая энциклопедия Кирилла и Мефодия. Версия 2007 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.КМ.ru>.
2. Закон України «Про соціальний діалог в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 28. – С. 255.
3. Зарубіжний досвід соціального партнерства // Україна : аспекти праці. – 1988. – № 1. – С. 38–43.
4. Колодій А. Государство и политика / А. Колодий. – 2-е изд. – К. : Ника-Центр, 2003. – С. 63–75.
5. Ляшенко Т. Соціальне партнерство : шлях до ринкової держави / Т. Ляшенко // Юридичний вісник. – 1999. – № 18. – 6–12 травня. – С. 7.
6. Семьгин Г. Ю. Социальное партнёрство в современном мире / Г. Ю. Семьгин. – М. : Мысль, 2003. – 320 с.